

SUHA GYÖRGY

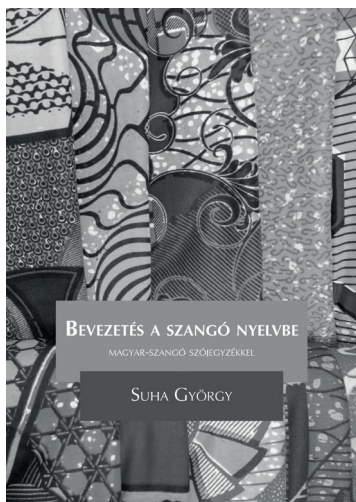
BEVEZETÉS A SZANGÓ NYELVBE.

MAGYAR-SZANGÓ SZÓJEGYZÉKKEL

ÍRTA: A GERCELY ANDRÁS

Ritka folyóirat vagy más olyan (például online orgánus) létezik, mely címlapfotó és fülszöveg terjedelmén túl, némi kereskedelmi haszon reményében ismertető célzatú szerzői írást közöl egy nyelvkönyvről. Különösen, ha olyan, messzi és elérhetetlenül idegennek tetsző világ megidézője, mint egy afrikai, tájnyelvi értékű kis nyelv bemutatója. Suha György pedig éppen egy ilyen, az Afrikával kapcsolatos kereskedelmi és gazdasági, kicsiny hányadában politikai világfolyamatok körébe is csupán csekély kezdeményként sorolható fekete-afrikai világ egy tónusát magára vevő szangó nyelvről írott könyv szerzője. A külgazdasági kapcsolatokról, a szubszaharai Afrika térségeiről, Gambiáról, Gabonról, a portugál nyelv hódító útjáról, a béketeremtés eredményeiről és kudarcairól, vagy az afrikai magyar „déli nyitás” politikájáról írott monográfiái, tanulmányai sok tucatjaival is mintegy csak lelepi egykori konzuli szerepkörét, melyről úgyszintén írt közpolitikai, diplomácia-elméleti, stratégiai elemző és más közleményeket – mindezek nyomán nem meglepő, hogy *Bevezetés a szangó nyelvbe* című kötetével ott jelentkezik, ahol a hazai Afrika-kutatás lassan legkomolyabb oktatási bázisa alakul ki, a pécsi Publikon Kiadónál és a Pécsi Tudományegyetem Afrika Kutatóközpontja kiadványai között. Suha mint főiskolai tanár, egykori nagykövet, a Gambiai Köztársaság tiszteletbeli konzulja is külső munkatársa a Központnak, de aktuális műve ezúttal nem a tájegységi-regionális gazdasági és politikai földrajzi vidékre, hanem a helyi kultúrák értékének fölbecsülendő törekvései felé vezeti olvasóit.

Ennek fontosságára és elismerésére szólóan hangzanak Tarrósy István előszóként is szolgáló mondatai, aki *Egy színfolt Afrika összetett nyelvi valóságából* címen fogalmazta meg a magyar-afrikai akadémiai intézményesülés és a kormányzati „Déli stratégia” meghirdetésének fontossága mellett a közép-afrikai szangó nyelvtant és kultúrát is átörökíteni szándékozó szerzői célt egy kitüntetetten és célzatosan „afro-realista” törekvésben. Ennek jelentősége a létező mintegy 1500-2000 afrikai nyelv, ezeknek poliglott változatai, tájnyelvi rögzülései, közvetítő nyelvként szolgáló mutációi között a szubszaharai Afrika sajátos életvilágának nyelvi tükröződésében, a „living dead” halott nyelvek és a „living human” élő emberi kommunikáció változatai között helyezhető el. Ez is tükrözi a kulturális hagyaték spirituális össze-

Suha György

Bevezetés a szangó nyelvbe. Magyar-szangó szójegyzékkel

Publikon Kiadó,
Pécs – Budapest,
2020., 129 oldal

függéseit, a szent és a profán világok együttesének helyi változatait, a nyelvi kódok és a közvetítő nyelvek írott változatainak belső összefüggéseit a gyarmatosítások utáni afrikai színtéren (9-10. old.).

Dr. Suha György ugyanitt a jogos kérdés előzetes megfogalmazásával vezet be nyelvtankönyvét és szótárát, *Miért éppen szangó?* kérdésével választ is adva a magyar afrikai jelenlét, békefenntartási és térségi biztonságpolitikai törekvések jelentőségével, a korábbi francia függésből származó frankofón nyelvismeretre sajátos rendszerben épülő szangó nyelv 1991 óta államnyelvként elismerésével szavatolt Közép-afrikai Köztársaság-beli hatásával együttes fejleményekre. Suha szerint mintegy öt millió ember érti és használja ezt a nyelvet, vagyis korántsem valami aprócska falusi nyelvjárásról van szó. E kézikönyvként is ajánlható bevezető a szangó nyelvi sajátosságok vázát is jelzi (rendhagyó alakok, kiejtési szótár, tematikus példamondatok, lokális jelentéssel bővült alakzatok, igeragozás hiánya, nemek és esetek hiánya, grammatikai szabályok, stb. aprólékos listáival és a humanitárius, katonai és egyházi szaknyelv speciális változatainak formatanával bővítve), mindezek mellett a nyelv iránti elfogult alázat és szeretet jeleitől sem mentesen (11-12. old.).

Külön fejezetben tisztázza az európai kolonizáció, a hódítók nyelvének és kommunikációjának, az írott nyelvi státusba emelés folyamatának kérdéseit, melyek „valójában kreolosodás eredményének” is mondható jövevényszó-bővítményekkel egészülnek ki a legálissá válás során. Minthogy az Egyenlítő-től északra „mintegy hatszáz nyelvet beszél háromszázmillió ember”, ezek a tudományos közmegegyezés szerint nem alkotnak önálló nyelvsaladot, de a precíz kommunikáció igénye természetes fejlesztések eredményeivel is összekapcsolódott. Majd kiegészült a politikai-katonai-technikai szókészlet elemeivel, egyszerű szóalkotása ugyanakkor „szóképeket, költői metaforákat” is lehetővé tesz, megkülönböztetve a francia alaptónustól és ékezetes hangjelöléstől, gazdagodva a hatvanas évek után az urbanizáció és technicizáció nyelvi anyagával, a fiatalabb generációk „internacionálisabb” nyelvi

leleményeivel, a műszaki, jogi, animista hitvilági komponensekkel bővülő teljes tudásanyagban (13-15. old.).

A kötet hét leckébe tagolja a használt nyelvi tudnivalók tematikus struktúráját (pl. *Kötőszavak, határozók és jelzős szerkezetek; Számok, napok, hónapok, stb.*) leíró készletét, melyet a felhasznált szakirodalom, javasolt irodalomjegyzék és végül magyar-szangó szójegyzék követ. Egyedi értéke még a könyvnek Dr. Sárdi Rudolf kiegészítő írása, mely *Nyelvápólas és nyelvújítás a közép-afrikai szangóban* címen (bár csak néhány oldalon, de) izgalmasan vezet be a globalizáció európai gondolkodásra jellemző jegyeinek rendszere mellett egy változó és gazdagodó jelentés-tartományba, melyben a térségre jellemző frankofón nyelvi alaphatás mellett a nyelv „pejorálódása”, a helyi nyelvek fölpárolgása, helyükbe kevercsek kialakulása, a többnyelvűség és írásbeliség terjedésével együttes változékonysága kap hangsúlyt. Kiemeli, hogy a globalizáció hatásaként a világnyelvek közül az angol és a francia elfogadottsága azt is eredményezte, hogy valaminő európai felosztás során a nemzeti, regionális és kisebbségi nyelvek rendszerét e két nyelvi kultúra dominanciájának megítélésével és Afrika nyelvi felosztásának (frankofón és anglofón) orientáló gesztusával egyben a kis helyi nyelvek „leminősítését” is elvégezzük, mintha ez lenne a „világ logosának” egyetlen lehetséges kiterjedése. Ám e gondolkodás (és oktatás, és szaknyelvi univerzum) végül nem kevesebbet, mint a kis nyelvek eltűnésének, nyelvvesztésének folyamatát eredményezheti, miközben éppen a szangó nyelv volt a belga és francia gyarmatosítás előtti közvetítő nyelv e térségben. Ennek jele maradt az is, hogy az első közvetítő nyelvi szótár csak 1911-ben látott napvilágot, s még a hatvanas évek második felében is több nyelvészeti megfontolás ütközött egymással a szangó nyelv besorolásával összefüggésben. Eközben a szintaktika, szókincs, az irodalmi nyelv megjelenése egy „jellegzetes afrikai kultúrát enged kidomborítani” (126.). Utal Füssi Nagy Géza e nyelvújítási folyamatról szóló munkájában is jelzett kreolosodásra, a fennmaradt etnolingvisztikai kutatások hatására, a nyelvi identitások helyi nyelvekben fennmaradt, „nagyobb autonómiára törekvő” érdekeire, a jövevényszavak befogadásának végigjárt útjaira, ezek „szociokulturális kontextusaira”, „szociolektusok” kialakulására, valamint a nemzeti identitás építésének időszakában „a belső indíttatású nyelvfejlődési folyamatok” sorsára, a veszélyeztetettség és a fokozatos nyelvvesztés esélyeire is. Ebben az izolált nyelvek köré sorolható átalakulási folyamatban önálló entitásként értelmezett szangó nyelvi kultúra fennmaradásának lexikai hátterében jelöli meg Suha György kötetének, 1100 szó rendszerszerű bemutatásának és „egy méltánytalanul figyelmen kívül hagyott afrikai nyelv” jövőjének még esélyes túlélési perspektíváit.

A kötet rövid szemlézése is érzékelhetővé teszi, miben és mennyiben tekinthető értéknek Suha György kultúramentő és a kultúrák közötti megértést e szójegyzék által is elősegítő törekvése, nyelvtanának praktikus és a lokális kultúra mentését az egyetemes értékek közé emelő szándéka. ☀